

CONSIDERAȚII ASUPRA UNOR FACTORI CE INFLUENȚEAZĂ TERMENII DE EFECTUARE A EXPERTIZELOR JUDICIARE

¹Cataraga Olga, ¹Centrul Național de Expertize Judiciare, Ministerul Justiției, mun.
Chișinău, R. Moldova

ABSTRACT

“ CONSIDERATIONS ON SOME FACTORS WHICH INFLUENCES THE
TERMS OF IMPLEMENTING JUDICIAL EXPERTISE”

The issue of terms of judicial expertise is one of the most important in order to successfully complete the act of justice. In the article, we try to elucidate from the point of view of the subjects of the judicial expertise the reasons for the further increase of the terms of the judicial expertise, to analyze the failure of the measures taken in this regard and to propose real solutions for the recovery of the situation on this segment. At the same time, the paper shows what has already been done for this purpose.

ACTUALITATEA TEMEI:

Calitatea și termenii de investigare a unui proces judiciar depinde foarte mult, de modul calitativ și cât de operativ au fost făcute expertizele judiciare sau, după caz, constatările tehnico-științifice dispuse.

Începând cu anii 2006-2008, în sensul dat, actorii procesului judiciar întâmpină serioase impedimente, având în vedere faptul, că din momentul dispunerii unei expertize și până la obținerea raportului pot trece și 1,5-2 ani. În același timp, se mai pot întâmpla și situații, când experții, procedând la efectuarea expertizei propriu-zise după 1-2 ani de la primire, nu mai au posibilitatea să examineze circumstanțele, fenomenele, lucrurile, etc. asupra cărora s-au formulat obiective, respectiv furnizând ordonatorilor concluzii necorespunzătoare situației investigate [9].

În legătură cu aceasta au fost făcute mai multe studii sporadice, de către conducătorii diferitor structuri interesate, dar și de societatea civilă și s-au întreprins încercări de a redresa situația, dar, cu regret menționăm, că în zadar [7,8,9]. Considerăm referitor la reducerea termenilor de efectuare a expertizelor judiciare sunt posibile unele soluții, pe care ne vom strădui să le expunem în lucrare.

OBIECTIVELE LUCRĂRII:

De ce s-a creat o astfel de situație în domeniul discutat?

De notat, că situație similară celei de la noi este prezentă în mai multe țări și într-adevăr expertiza judiciară fiind un proces de examinare științifică profundă și multilaterală, necesită timp și nu se efectuează atât de operativ (a se înțelege „rapid”), după cum adesea este solicitat [10].

ANALIZE, CONSTATĂRI:

Trebuie înțeles, că termenii de efectuare a expertizelor judiciare vor fi abordați diferențiat, funcție de specialitatea de expertiză [6]. Ca argument aducem clasificarea expertizelor după gradul de complexitate, care are la bază numărul de ore necesar pentru efectuarea examinărilor la diferite specialități de expertiză, aprobată prin HG 194 din 24.03.2017 [6]. Din anexele la această hotărâre se vede

clar, că expertizelor de diferite specialități, cu același grad de complexitate, li se atribuie un număr diferit de ore.

Se cere menționat faptul, că marea majoritate a cercetărilor de expertiză, despre care nu de mult timp se spunea că reprezintă „o mică cercetare științifică”, acum sunt asigurate cu metodici moderne și efectuarea lor capătă o tentă de „proces tehnologic”, care poate fi într-un fel sau altul măsurat în timp. În același timp, nicăieri nu au dispărut expertizele complicate, „unice”, care cer de la experți cunoașterea nu numai a abordării metodice existente, dar și activități de „cercetare științifică prin soluții noi pentru problemele expertale, nestudiate anterior. Astfel, activitatea de expertiză nu poate fi privită altfel decât ca un proces de creație științifică, foarte dificil de contabilizat [2,3,4].

Din analizele făcute pe parcursul a mai multor ani [10], constatam, că termenii de efectuare a expertizelor (de la ziua intrării în subdiviziunea de expertiză și până la ieșire), diferă nu numai în dependență de specialitatea de expertiză, dar și de la o instituție de expertiză la alta și de la an la an, totuși fiind posibil de observat anumite situații. Vom enumera mai jos doar unele din ele, asupra cărora ținem să ne pronunțăm în lucrarea e față.

1. Termenii de efectuare a expertizelor din domeniul tradițional criminalistic sunt mai scurte față de expertizele din alte domenii;
2. În instituțiile de expertiză din cadrul subdiviziunilor militarizate, termenele de efectuare a expertizelor sunt mai reduse decât cele din instituțiile civile și la experții privați;
3. În cadrul cauzelor civile, expertizele sunt efectuate în termene mai îndelungate decât în cele penale.

Dacă în cazul primelor două situații, explicațiile sunt simple, legate de faptul, că metodele de efectuare a expertizelor tradiționale sunt la un nivel superior de performanță, au un algoritm de acțiuni bine pus la punct, fiind executate de personal instruit în instituții specializate de profil, în raport cu alte domenii – în prima și de specificul operativ de activitate în subdiviziunile militarizate (acolo se realizează marea majoritate a expertizelor criminalistice tradiționale), în cel de al treilea caz, merită să ne oprim mai detaliat asupra unor factori de importanță decisivă, de care depind termenii de efectuare a expertizelor. Din varietatea mare a acestora, am ales condițiile de dispunere a expertizelor și de pregătire profesională a subiecților expertizei [7,8,9,10].

În contextul condițiilor de dispunere a expertizelor, constatăm, că circa 36 la sută din cazuri (*fără a lua în calcul perioada primelor 8 luni din 2017– 94%*) [10], ordonatorii prezintă materialele greșit/incomplet pregătite, insuficiente pentru soluționarea obiectivelor înaintate expertului. Drept consecință sunt solicitările expediate de către experți pentru materiale suplimentare sau clarificări de circumstanțe, obiective, etc. Demersurile date satisfac aprox. 80 % din solicitări, celelalte cereri de expertize fiind restituite datorită insuficienței de materiale pentru formularea concluziilor.

Din cele relatate, se constată că în 80% din cazuri, termenul de efectuare a expertizelor crește în medie (pentru cauzele penale mai puțin, iar pentru cele civile

mai mult) [10] cu 60 zile. Observăm că, în toate cazurile, la expertiză nu se prezintă inițial materiale suficient calitative, datorită necunoașterii de către solicitanți a acestor cerințe. Problema a fost recunoscută de ultimii și drept consecință, pentru a o soluționa, ani în urmă, s-a mers pe o cale simplă (dar după cum s-a dovedit, ineficientă), care a dus la majorarea și mai mare a termenilor de efectuare a expertizelor.

În același timp, ordonatorii (organele judiciare) au înțeles corect, că sunt lacune în pregătirea materialelor pentru efectuarea expertizelor și au fost modificate CPP și CPC, prin introducerea prevederilor ce obligă, premergător dispunerii expertizei, prezentarea expertului la ordonator pentru acordarea ajutorului la formularea obiectivelor de expertiză [7,8].

Calcululele făcute pentru anul 2015 și pentru 9 luni din 2016, atestă că, timpul utilizat de către experții CNEJ și CML în ședințele de judecată în acest scop este echivalent cu cel necesar pentru efectuarea a 353 expertize [1].

În același timp, situația calității materialelor prezentate pentru expertiză nu s-a redresat, dar chiar continuă să se înrăutățească, cota materialelor necorespunzătoare fiind în creștere stabilă [10], la fel ca și termenii de efectuare a expertizelor (în lucrarea de față, suprapunerea altor factori fiind neglijată).

De ce se întâmplă acest lucru?

Vom încerca să aducem explicații justificate de logica proceselor descrise, dar și să propunem unele soluții reale, pragmatice, de redresare a situației create.

Debutăm cu poziția cea mai simplă aleasă de către ordonatorii expertizelor judiciare și specificăm că *nu este eficientă modificarea legislativă, deoarece, autorii acesteia, nu au luat în calcul esența noțiunilor de "cunoștințe speciale" și "expertiză judiciară", de faptul, că obiectivele se formulează reieșind din circumstanțele și faptele stabilite de agentul de caz, care necesită a fi lămurite cu aplicarea cunoștințelor speciale, adică prin intermediul expertizei judiciare, dar nu din simpla existență a careva obiecte de examinat.* Problemele care se rezolvă de către experți, apar în mod firesc din necesitatea verificării tuturor versiunilor conturate în procesul investigativ al cazurilor și nu pot fi formulate, decât de cei care elaborează aceste versiuni. Expertul nu este pregătit în domeniul respectiv (activitatea dată depășește competența expertală) și nici nu ar putea ști versiunile existente, pentru a recomanda obiective de soluționare în careva expertize. De aceea, procesele de judecată cu participarea expertului pentru formularea întrebărilor, eșuează. Cu atât mai mult, fiind contraindicat ca expertul să cunoască anumite circumstanțe ale cazului, în vederea evitării unei concluziilor induse subiectiv, varianta discutată de soluționare a problemei termenilor de efectuare a expertizelor trebuie exclusă. Chestiunea se consideră în final, ca un eșec a încercării de *înlocuire a lacunelor din cunoștințele pe care trebuie să le posedă solicitanții de expertize, prin participarea expertului la acțiunile premergătoare de dispunere a expertizei, cu scopul menționat.*

La acest capitol, menționăm, că deja s-au făcut propuneri pentru modificarea articolelor respective din CPP și CPC și s-a oferit ordonatorilor ajutor consultativ în vederea accesării facile și rapide a informației despre posibilitățile specialităților de expertiză judiciară, adică scopurile și problemele pe care acestea le soluționează, prin adoptarea HG nr.195 din 24.03.2017. Hotărârea dată poate fi ușor accesată de solicitanți pentru informare [5].

Pornind de la cele menționate mai sus, constatăm că într-adevăr, creșterea stabilă a numărului de materiale necalitative de dispunere a expertizelor se datorează competenței profesionale necorespunzătoare a ordonatorilor, care vine drept consecință a excluderii de la instituțiile juridice a programului curricular din domeniul expertizei judiciare, ori calității joase a acestuia, dar și absența unor astfel de tematici în cadrul formării continue a subiecților respectivi.

Un aspect nu mai puțin important pentru pregătirea corectă a dispunerii expertizelor judiciare, îl prezintă și calitatea colectării materialelor/urmelor de la locurile faptelor, care ulterior urmează a fi expertizate în laborator și pe baza acestor examinări se formulează concluzii cheie pentru investigarea cauzelor respective. Intenționăm să elucidăm sub acest aspect succint doar situația actuală pe o singură specialitate de expertiză foarte importantă. Este vorba de expertiza tehnico-incendiară.

În perioada 2014 – 2016, în laboratorul EJIT (expertize judiciare inginerotehnice) al CNEJ MJ RM, unicul laborator care efectuează astfel de expertize la noi în republică, s-au efectuat 145 expertize tehnico – incendiare. În același timp, din anumite motive au fost remise fără executare 32 materiale de expertiză tehnico – incendiară (apr. 22% din materialele dispuse spre executare) [10] .

Motivele remiterii materialelor de expertiză tehnico – incendiară fără executare au fost:

- a) *Modificarea locului incendiului până la dispunerea expertizei tehnico – incendiare (55%);*
- b) *Neorganizarea de către ordonator a deplasării și accesul expertului judiciar la obiectul expertizei la data prestabilită și neprezentarea tuturor materialelor/datelor solicitate de către expertul judiciar (45 %).*

La efectuarea expertizelor tehnico – incendiare, pe lângă altele, este necesară păstrarea locului incendiului la starea inițială, fără efectuarea de modificări a locului incendiului! Dacă locul incendiului a fost supus modificării, expertiza tehnico – incendiară nu mai poate fi efectuată la nivelul corespunzător, iar câte odată devine imposibilă.

Este clar, că calitatea expertizei judiciare tehnico – incendiare depinde de o serie de factori, dintre care: formularea corespunzătoare a întrebărilor puse spre soluționare, starea locului incendiului la momentul dispunerii expertizei, culegerea și prezentarea cât mai operativă și completă a datelor necesare și interpretarea corectă a rezultatelor prelucrării datelor culese.

Toate aceste lucruri se referă la foarte multe specialități de expertiză, cu specificul lor, de aceea este foarte important, ca solicitanții serviciilor de expertiză

judiciară să cunoască foarte bine, multilateral aspectele menționate. Fără un program bine pus la punct de instruire sistematică atât a ordonatorilor, cât și a specialiștilor care îi asistă în activitățile de cercetare la fața locului, percheziții, ridicări de obiecte, etc. la compartimentul pregătirii obiectelor pentru dispunerea expertizelor judiciare de diferite specialități, problema termenilor de expertiză nu va fi soluționată.

Instruirea despre care menționăm, va facilita munca experților, excluzând expedierea demersurilor de solicitare a materialelor/datelor necesare pentru formularea concluziilor, oferindu-le astfel mai mult timp pentru efectuarea expertizelor în termeni firești, caracteristici doar procedurii de investigare și perfectare a rezultatelor. Totodată, calitatea expertizelor va crește considerabil, iar ordonatorii vor primi concluzii utile, apte pentru a cimentă științific probatoriul. De aici rezultă importanța introducerii în programele de formare a procurorilor, judecătorilor, ofițerilor de urmărire penală a curriculei care să aibă drept obiectiv formarea competențelor de pregătire a materialelor pentru dispunerea expertizelor judiciare, iar specialiștii criminaliști, obligator să fie instruiți atât în cadrul formării inițiale, cât și continue de către experți judiciari experimentați în fiecare specialitate de expertiză judiciară, la compartimentul de aplicare corectă a metodelor și tehnicilor moderne pentru depistarea, fixarea, ridicarea, conservarea și interpretarea urmelor și mijloacelor materiale de probă la fața locului, funcție de tipul acestora și circumstanțele de fapt.

CONCLUZII:

Abordarea problematicii termenilor de efectuare a expertizelor judiciare în contextul elucidat în lucrare va asigura soluționarea de durată a curențelor în domeniu, totodată având efect benefic asupra calității expertizelor judiciare prestate ordonatorilor.

În caz contrar, va spori în continuare impactul negativ asupra intereselor persoanelor care se adresează instanțelor, organelor de urmărire penală, procuraturii pentru soluționarea situațiilor importante din viață și activitate, astfel, lezându-le dreptul la un proces echitabil în termeni rezonabil.

BIBLIOGRAFIE:

1. Strategia de reformare a sectorului justiției în R. Moldova. Pilonul II. Justiția penală. Raport anual 2016.
2. Москвина Т.П. ISBN 978-5-93295-730-1 Аккредитация в судебной экспертизе. 2013 г.
3. Нестеров А.В. Методология объективизации судебно-экспертной деятельности. 2013 г.
4. Юдин Э.Г. Методология науки. Системность. Деятельность. М., 1997.
5. HG RM195 din 24.03.2017.
6. HG RM194 din 24.03.2017;
7. Cod de procedură penală RM;

8. Cod de procedură civilă RM;
9. Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar;
10. Dățile de seamă CNEJ, a.2009-2016;
11. Ediții periodice ale revistelor de specialitate Federația Rusă, România.